

Posudek magisterské diplomové práce

Jitka Kazmířová: Pastorační péče v zařízeních Diakonie ČCE – pobytových službách pro seniory

Pastorační péči autorka považuje za jeden ze stěžejních znaků charakteristických pro zařízení Diakonie Českobratrské církve evangelické (DČCE): „Vzbuzuje... právem očekávání, že zde bude kromě běžné sociální a zdravotní péče poskytována kvalitní péče duchovní a pastorační“ (15). A pokusila se tedy zjistit a popsat, jak tato péče vypadá, nikoliv však v DČCE obecně, nýbrž konkrétně na příkladu péče o seniory. Cíl je formulován dosti široce, až neurčitě („přinést bližší pohled na poskytování duchovní a pastorační péče v pobytových zařízeních pro seniory provozovaných DČCE.“), čemuž odpovídá i poměrně široký záběr předložené práce.

K tomuto úkolu autorka zvolila logickou strukturu své práce. Nejprve poměrně zešíroka líčí dějiny, úkoly, poslání, organizaci DČCE, končí výčtem domovů, které nabízejí sociální služby pro seniory. Mezi přílohami je mapka znázorňující rozmístění domovů pro seniory v ČR. Je tím v rámci tématu vytvořen kontext a předpoklady pro pochopení významu úkolu duchovní služby v rámci diakonické práce. V další kapitole (29nn) se autorka pokouší na základě kompilace několika publikací z oblasti vývojové psychologie, komunikace a vlastní péče o seniory charakterizovat „stáří“, popsat obecně potřeby a důrazy péče o seniory.

Ani v charakteristice pastorační péče si autorka nevystačí s jednou definicí, opírá se o osvědčené autority (A. Opatrný, J. Křivohlavý). Zde se autorka rovněž pokouší orientovat i v houštině, která se rozrostla kolem trochu módního pojmu „spiritualita“ (42-44). Vnímá ji jako „lidskou přirozenost“, což je sice diskutabilní, ale vždy záleží na tom, co tím je míněno. Pro pastorační z toho vyplývá – a to je důležitější – že zde jsou lidé, kterým se pastorační může a má věnovat, neboť duchovní potřeby „nejsou doménou religiózních lidí či příslušníků církví, a nelze je redukovat na potřebu náboženských praktik“ (43). Připojeny jsou i úvahy o podobě pastoračního rozhovoru či specifiku pastorační péče o seniory. Autorka si vypůjčí k popisu dimenze víry definici J. Doležela (49), jako lásku, pravdu a naději. Autorka však vybrala charakteristiky těchto pojmů tak, že není zřetelné, co je teologicky, tedy z pozice křesťanské víry odlišuje od běžného úzu, resp. v jakém existencialistickém podání (pravda jako „otevřenost vůči realitě“, naděje, že „každý život může dojít naplnění... navzdory bezvýchodnosti“ atd.). Bylo by tedy vhodné tyto pojmy naplnit biblicko-teologickým obsahem.

Neboť další odstavce se věnují duchovním potřebám seniorů (53n), jak je zjistily předchozí výzkumy (především V. Suchomelová). A v nich skutečně nacházíme ozvěnu výše zmíněných charakteristik víry: potřeba kontinuity, důstojnosti, hodnoty, důvěry, naděje, lásky, odpuštění atd. tedy obsahy, které křesťanská víra, resp. teologie naplňuje specifickým obsahem. Nápadné napětí najdeme například u pojmu „odpuštění“. Na jedné straně (57) je důraz na odpuštění jako přelom, které má co činit s Bohem („odpustit a jít dál“), na straně druhé je pak řečeno, že „pastorační by měla pomoci člověku přitakat tomu, co žil. Pastor nemusí souhlasit s tím, co člověk žil... nic nemůže vzít zpátky, ale je

třeba to akceptovat“ (58). Tak tedy – co je vlastně odpuštění? Nechat za sebou a jít dál, nebo to akceptovat? Jak Ježíš přistupuje k lidem, kteří mají za to, že jejich život je zpackaný?

Výzkumná část je výlučně deskriptivní a soustřeďuje se na „pohled zevnitř“ (60), tedy na vlastní teorii a praxi pastorační činnosti ve střediscích DČCE. Autorka proto vedla rozhovory se dvěma představiteli DČCE, z nichž uvádí nejdůležitější poznatky. V další části pak předkládá výsledky kvalitativního výzkumu, provedeného v některých střediscích DČCE. Jde o devět rozhovorů se zástupci šesti středisek (66), kteří jsou kazatelé nebo pastorační pracovníci. Rozhovory byly sice přepsány, ale nejsou součástí diplomové práce (67). V příloze najdeme pouze „scénář“ těchto rozhovorů. Informované souhlasy byly dojednány zřejmě jen ústně. Otázky se týkají „křesťanského charakteru střediska“, možnosti spolupráce s vedením střediska (jakým způsobem ne-podporuje pastoraci), se zaměstnanci, s místním sborem ČCE či ekumenické spolupráci, kde vyvstane pochopitelně otázka účasti na eucharistii. Dále autorka vypisuje odpovědi na otázky týkající se vlastní náplně pastorační práce, včetně otázek, jaká jsou témata rozhovorů nebo problematiky misie v podobných situacích. A nakonec je okruh otázek, které se týkají motivačních a kompetenčních předpokladů pro výkon služby pastorační. Je zřejmé, že rastr kladených otázek dobře pokrývá danou tematiku a napomáhá hlavnímu cíli práce.

Souhrn poznatků (90n) je pak již velmi stručný a obecný: existují odlišnosti a specifika a konstatuje se, že pastorační práce „závisí především na osobnosti samotného pastoračního pracovníka“ a ti, kteří se účastnili výzkumu „byli bez výjimky lidmi na svém místě“. Podobných pozitivních zkušeností má autorka více. Avšak souhrn se týká vlastně jen malé části otázek, které autorka respondentům kladla. Nečteme v něm nic o obsahu rozhovorů ani o důsledcích pro ekumenu atp. Žel, nic z toho se neobjeví ani v oddíle „diskuse“ (91). Ta spíše klade otázky, než by kriticky hodnotila zjištěné výsledky výzkumu ve světle poznatků získaných z literatury. Očekávalo by se například, že poznatky z výzkumu budou konfrontovány a vyhodnoceny na pozadí teorií ohledně stáří a potřeb ve stáří, nebo pastoračních teorií atp. Stejně tak v práci chybí jakýkoliv exkurz nebo srovnání se situací v zahraničí či zahraniční literaturou. Ale to může být předmětem rozhovoru u obhajoby.

Snad proto ani Závěr (92) není konkrétnější. Obsahuje sice určitý (správný!) apel pro zařízení a vedení DČCE, ale i ten zůstává spíše na rovině obecné. Podněty pro teorii a praxi pastorační jsou minimální, ačkoliv rozhovory s pastoračními pracovníky by jistě impulsy poskytnout mohly. Autorka sice vystihuje pozitivně charakteristiku pracovníků středisek DČCE, ale žel, v zásadě jen tzv. sekundárními ctnostmi. A ty se v autorčině podání neliší u sester, sociálních pracovníků nebo pastorů. To je samozřejmě důležité. Ale je pak otázkou, co je propriem křesťanského zařízení. Laskavost, ohleduplnost, vstřícnost, komunikativnost etc. se očekává i jinde.

Autorka vyšla očekávání, že křesťanské zařízení bude poskytovat kvalitní pastorační a duchovní péči. A tak by stálo za to v diskusi a závěru pregnantně povědět, co si pod ní po obsahové stránce představit, jaká opatření učinit, aby se konala, jaké vzdělanostní předpoklady by pastor měl mít. Že má být „vzdělaný v oblasti sociální, psychologické, ve zdravotědě i v teologii“ je požadavek na jedné straně vskutku náročný, na druhé straně

mnoho nenapoví pro obsah výuky teologie či vzdělávání v rámci DČCE. Proto samotný závěr působí – opět – trochu široce a neurčitě. Na jedné straně autorka konstatuje (93), že situace v oblasti pastorační ve střediscích „není nijak alarmující“, na druhé straně mluví o hledání další cesty a učení se. Které body ze své práce by autorka ráda vyslala na tuto cestu hledání? Čím by tyto hledající chtěla orientovat a čemu je učit?

Po stránce formální úpravy práci nelze nic vytknout. Žel, do textu se vloudily chyby, zpočátku poměrně časté. Za poznámkami chybí tečky.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnocení navrhuji v rozsahu B-C.

Ladislav Beneš, Dr.
Katedra praktické teologie UK ETF

V Praze 8. 9. 2017